

POZNÁMKY:

- 1/** Heinrich von Kleist: Über das Marionettentheater. In: *Sämtliche Werke und Briefe*, Bd. 2. Mnichov 1987, s. 338-345, pozri s. 345
- 2/** Marshall McLuhan: *Die Magischen Kanäle. Understanding Media*. Düsseldorf 1968, s.90
- 3/** Por. Hans Moravec: Geist ohne Körper – Visionen von der reinen Intelligenz. In: *Kultur und Technik im 21. Jahrhundert*, hrsg. von Gert Kaiser, Dirk Matejovski und Jutta Fedrowitz. Frankfurt nad Mohanom 1993, s. 81-90, pozri s. 84 a nasl.
- 4/** Tamže, s. 89.
- 5/** Por. Jacques Derrida: *De la grammatologie*. Paríž 1967 (nem. Grammatologie. Frankfurt nad Mohanom 1974), aj Gilles Deleuze: *Différence at répétition*. Paríž 1968 (nem. Differenz und Wiederholung. Mnichov 1992).
- 6/** Derrida poukázal vyslovene na tento kontext (por. J. Derrida: *Grammatologie*, s. 23).
- 7/** Najmä filozofia si namýšľala, že je úplne slobodná od vplyvu požívaných médií – ústnych či písomných – na filozofické myslenie. Zmysel mal existovať v prvotnom stave nezávisle od médií a až dodatočne vložením do médií dochádza k jeho rozšíreniu a scudzeniu – takto sa uvažovalo od Platóna až po Hegela a ešte aj po ňom. Mimochoďom Friedrich Nietzsche tu tvoril prvú výnimku (ako v mnohom inom). Ako prvý filozof používal písací stroj a na ňom napísal: „...Naše písacie náčinie spolupracuje s nami na našich myšlienkach.“ (List Heinrichovi Köselitzovi, koniec februára 1882) – In: *Friedrich Nietzsche: Sämtliche Briefe. Kritische Studienausgabe in 8 Bänden*. Hrsg. von Giorgio Colli u.azzino Montinari, Mnichov 1986, Bd. 6/ s. 172.
- 8/** Por. Wolfgang Welsch: *Information Super-Highway or Highway Number One?* – In: *Living*, 7./g., 1/1995, s. 42-43.
- 9/** Por. Wolfgang Welsch: *Das Ästhetische – eine Schlüsselkategorie unserer Zeit?* – In: *Die Aktualität des Ästhetischen*. Hrsg. von Wolfgang Welsch, Mnichov 1993, s. 13-47.
- 10/** V tejto súvislosti sa chcem podrobnejšie zmieniť o zvláštnom význame „Cyberspace“. Táto technológia – v súčasnosti vychytená módna téma a preto prirodzene aj kryštaličný bod rétorických zveličení ako aj Top-Hit pre PR-stratégiu – má však aj pevné a veľmi závažné jadro. „Cyberspace“ zavádza moment, ktorý je naozaj úplne nový: v „Cyberspace“ sa už nenachádzame v určitej dištancii

k obrazu, ale vstupujeme doň a môžeme sa pohybovať vo virtuálnom svete obrazu ako v reálnom svete. Z „bytia pred svetom obrazov“ – tejto veľmi konvenčnej črty inak veľmi rozvinutých elektronických svetov – sa stáva „bytie vo svete obrazov“. Prítomnosť pred obrazom a voči obrazu sa mení na prítomnosť v obraze – na teleprítomnosť. Florian Rötzer nadväzujúc na Petra Weibela o tom hovorí: „Cesta teda vedie od exo-pozorovateľa virtuálnych svetov k endo-obyvateľovi, ktorý už nepozera zvonku na obraz, ani ho zvonku neriadi, ale je (celkom v súlade s dnes prevládajúcimi predpokladmi v teórii poznania) časťou toho sveta, ktorý pozoruje a ktorý na neho reaguje.“ (Florian Rötzer: *Ästhetische Herausforderungen von Cyberspace* – In: *Raum und Verfahren*, s.35) Zaujímavým sa mi ani tak nezdá skutočne veľmi ohraničená perfekcionizovateľnosť týchto „Cyber-svetov“ (por. v tejto súvislosti úvahy Floriana Rötzera, tamže, s. 41 a nasl., ako aj jeho „Virtuelle und reale Welten“, In: *Cyberspace. Zum medialen Gesamtkunstwerk*. Hrsg. von Florian Rötzer u. Peter Weibel, Mnichov 1993, s. 81-113, osobitne 106), ako skôr efekt, ktorý vyvolávajú vo vedomí. Tým, že môžeme vstúpiť do virtuálneho sveta ako do reálneho, nadobúdame konkrétne takú skúsenosť, že virtuálne môže byť aj reálne a z toho pramení domnienka, že možno aj všetko reálne v inom ohľade by mohlo byť aj virtuálne. Názor na svet povedzme Leibniza alebo Borgesa, podľa ktorého to, čo pri jednom stave vedomia platí ako reálne, mohlo by byť v skutočnosti preludom, vidinou iného stavu vedomia, stáva sa potenciálne domnienkou o skutočnosti u každého. Hranice medzi realitou a virtualitou sa stávajú definitívne priechodnými. – Leibniz napísal: „...Nič nebráni, aby sa určité usporiadané sny ponúkali nášmu duchu tak, že ich pokladáme za pravdivé a zo stanoviska praxe práve pre svoju všeobecnú zhodu takými aj sú.“ „Keby sme chceli aj celý život označiť za sen a viditeľný svet len za klam, aj vtedy by som tvrdil, že tomuto snu alebo klamu prislúcha dostatočná realita, ak nás pri správnom používaní nášho rozumu nikdy nebudú klamať.“ (Gottfried Wilhelm Leibniz: *Über die Methode, reale Phänomene von imaginären zu unterscheiden*. – In: *Hauptschriften zur Grundlegung der Philosophie*, Bd. 2, Hamburg 1966 (3. Aufl.), s. 123-128, pozri s. 126 resp.125). Borgesova poviedka „Kruhovité ruiny“,

v ktorej sa jednému mužovi prisnie mladík na úplne inom mieste tak presne, že sa stane reálnym – a sú o tom jednoznačné dôkazy – končí skúškou ohňom, ktorá tvorcu sna privedie k prekvapujúcemu poznaniu, že aj on vďačí za seba snivaniu niekoho iného: „S úľavou, zahanbene a s úžasom spoznal, že aj on bol len preludom, vidinou, ktorá sa prísnila niekomu inému.“ (Jorge Luis Borges: *Die kreisförmigen Ruinen*. – In: *Sämtliche Erzählungen*. Mnichov 1970, s. 171-177, pozri s. 177)

11/ Botho Strauß: *Die Erde ein Kopf. Rede zum Büchner-Preis 1989*. DIE ZEIT, Nr. 44, 27.10.1989, s. 65.

12/ Sten Nadolny: *Die Entdeckung der Langsamkeit*. Mnichov, Hanser 1983.

13/ Peter Handke: *Versuch über die Müdigkeit*. Frankfurt nad Mohanom, Suhrkamp 1989.

14/ Por. Jean-François Lyotard: *Ob man ohne Körper denken kann*. – In: *Das Inhumane. Plauderein über die Zeit*. Viedeň 1989, s. 23-49.

15/ Por. Hubert L. Dreyfus: *Die Grenzen künstlicher Intelligenz. Was Computer nicht können*. Frankfurt nad Mohanom 1985.

16/ Por. Paul Virilio: *Verhaltensdesign: Vom Übermenschen zum überreizten Menschen*. – In: *Das Verschwinden der Dinge*, s. 73-95, ako aj Jean Baudrillard: *Überleben und Unsterblichkeit*. – In: *Paragana. Internationale Zeitschrift für Historische Anthropologie*, Bd. 3, 1994/1, s. 95-111. S podobným zámerom aj Dietmar Kamper hodnotí telo ako orgán kritiky pokračujúceho civilizáčného procesu (por. Dietmar Kamper: *Die Wiederkehr des Körpers. Noitzen zu einer Bestandsaufnahme des Zivilisationsprozesses*. – In: *Zur Geschichte der Einbildungskraft*. Mnichov 1981, s. 39-46.

17/ Por. Wolfgang Welsch: *Information Super-Highway or Highway Number One?*

18/ Por. Wolfgang Welsch: *Transkulturalität – die veränderte Verfassung heutiger Kulturen*. – In: *Sichtweisen. Die Vielheit in der Einheit*, Edition Weimarer Klassik. Weimar 1994, s. 83-122.

19/ Por. Wolfgang Welsch: *Vernunft. Die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft*. Frankfurt nad Mohanom, Suhrkapm 1995.

20/ Friedrich Nietzsche: *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister. Erster Band*. – In: *Sämtliche Werke*, Bd. 2, s. 362 a nasl. (638).